

Asia: VN/23793/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi työttömyysturvalain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Lausuttavaa ansiopäivärahan määrän alentamista koskevasta ehdotuksesta?

Kiitämme yhdistyksenä ja potilasjärjestönä mahdollisuudesta lausua mielipiteemme työttömyysturvalakiin kohdistuviin muutoksiin ja toivomme, että kuuleminen johtaa huolelliseen harkintaan ovatko suunnitellut muutokset oikeasuuntaisia.

Otamme kantaa yhdistyksenä ja etujärjestönä ennen kaikkea vajaatyökykyisten, toimintarajoitteisten ja osatyökykyisten näkökulmasta. Vaikka ihmisryhmänä jossain isossa massassa he voivat olla määrällisesti pieni joukko, he ovat myös niitä joissa negatiiviset vaikutukset tuntuvat suurimmillaan ja vaikutukset saattavat monen muun asian summana kertaantua ja saavat yhteensä suuren merkityksen.

Toteamme, että ansiosidonnaisen työttömyysturvan merkitsevä ensimmäinen porrastus tapahtuu jo hyvin nopeasti ansiosidonnaisen päivärahan alkamisen jälkeen. Terveelle ja osaavallekin työnhakijalle uuden työn löytäminen ensimmäisen 40 päivän aikana on haasteellista. Terveystilasta rajoitteista kärsivät asettuvat eriarvoiseen asemaan. Heidän ansio- tai työttömyysturvan alentaminen ei auta tai saa heitä työllistymään sen nopeammin, koska työllistymisen esteenä ei ole oma motivaatio tai halu työllistyä, vaan muut heistä riippumattomat syyt.

Olisi kohtuullista, että työttömyysturvan porrastus ei koskisi vajaakuntoisia työttömiä, koska heidän mahdollisuutensa saada nopeasti töitä on heikompi kuin terveiden. Näin ollen he tarvitsevat enemmän aikaa yrittää työllistyä ja porrastus tulisi jättää käyttämättä heidän tapauksessaan.

Ansiosidonnaisen porrastaminen iskee eniten matalapalkkaisiin työntekijöihin ja osatyö/vajaatyökykyisiin ja jo valmiiksi heikkomassa asemassa oleviin. Ansiosidonnainen päiväraha laskee heillä porrastusten vuoksi niin matalalle, että se ajaa ihmiset muiden etuuksien piiriin kuten toimeentulotuen ja asumistuen piiriin ja lisää köyhyyttä niin yksin asuvilla kuin lapsiperheissä.

Ansiosidonnainen päiväraha/turva menettää täysin merkityksensä matalapalkkaisissa tai osa-aikaisissa töissä. Ansiopäiväraha laskee matalalla palkalla työmarkkinatuen tasoiseksi. Työmarkkinatuki ei riitä ainakaan yksinelävällä tai yksinhuoltajalla toimeentuloon, joten työmarkkinatuen ollessa riittämätön, tulee tarpeelliseksi hakea asumistukea ja perustoimeentulotukea tullakseen toimeen. Ihmisten toimeentulon tulisi olla riittävä ensisijaisista etuuksista ja työttömyysturvasta, jolloin ei syntyisi tarvetta viimesijaiselle etuudelle eli toimeentulotuella. Toimeentulotuen varaan joutumista tulisi ehkäistä kaikin keinoin, ja hallituksen toimet ovat vaikuttamassa päinvastaisesti. Muutosten johdosta ihmiset joutuvat nojautumaan viimesijaiseen toimeentulotukeen, joka pitkittyessään lannistaa ihmisen ja tuen piiristä poispääseminen on todettu erittäin haasteelliseksi.

”Myös perustuslakivaliokunta on pitänyt huolestuttavana etuudensaajien ohjautumista viimesijaiseksi tarkoitetun toimeentulotuen piiriin edellä mainituissa lausunnoissaan PeVL 14/2023 vp, PeVL 15/2023 vp ja PeVL 16/2023 vp. Lausunnoissa perustuslakivaliokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että toimeentulotukeen liittyy muusta sosiaaliturvajärjestelmästä poikkeava tarveharkinta ja menokontrolli” – Oikeuskanslerin lausunto, lainaus

Tulee muistaa ansioturvan merkitys kannustimena myös työn vastaanottamiseen. Tämän merkitys korostuu jatkossa matalilla palkkatasoilla ja osa-aikatöissä, jolloin ansiosidonnainen jää samalle tasolle työmarkkinatuen kanssa ja kannustin jää heillä puuttumaan.

Lausuttavaa palkkatuettua työtä ja työssäoloehdotusta koskevasta ehdotuksesta?

Palkkatuettu työ on ollut tärkeä tuki työllistymiseen tilanteissa, joissa soveltuvaa työtä ei muutoin olisi löydettävissä (yleensä syynä terveydelliset rajoitteet ja terveydellisten haasteiden aiheuttama pitkäaikainen työttömyys).

Vastustamme muutosta, että palkkatukityöllä ei voisi kerryttää työssäoloehdotusta siinä missä tahansa muussakin työssä. Miksi palkkatuettuna työskentelevä ihminen olisi eriarvoinen muiden työntekijöiden kanssa? Muutos olisi eriarvoistava, eikä palkkatuella työskentelevä olisi yhdenvertaisessa asemassa muiden työntekijöiden kanssa. Palkkatukityössä solmitaan normaali työsuhde.

Perustelu, että palkkatuettu henkilö ei olisi oikeutettu työssäoloehdotuksen täyttämiseen yhdenvertaisesti muiden työntekijöiden kanssa, sen vuoksi, että palkkatuki on julkisrahoitteinen, on järjestön ja syrjivä eikä yhdenvertainen. Työssäoloehdotuksen täyttymisen mahdollisuus palkkatukityöllä on myös vahva signaali, että jokaisen työ ja jokainen työntekijä on tärkeää ja yhtä arvokasta ja siihen kannustetaan. Jonkun työ ei voi olla arvottomampaa, koska sitä rahoitetaan julkisista varoista. Sama sääntö tulisi sitten koskettaa kaikkia julkisrahoitteisia töitä.

Eli jos tätä perustellaan sillä, että palkkatuki maksetaan julkisista varoista, voidaanko ajatella, että kaikkien niiden työntekijöiden palkka, joiden palkka on peräisin julkisista varoista, ei ansaitse työssäoloehdon kertymistä? Tähän ryhmään kuuluvat niin ministeriön virkamiehet kuin vaikkapa TE-palveluiden asiantuntijat.

Hallituksen tavoite on, että ihmiset työllistyvät paikoissa, joita ei ole rahoitettu julkisin rahoin. Kuitenkin on työmarkkinoiden realiteetti, että työnantaja tunnistaa riskit ja Suomessa palkkauksen kustannukset sivukuluineen ovat kovat työnantajamaksuineen ja työnantajavelvoitteineen. Yritys haluaa terveimmän ja osaavimman ihmisen, johon ei sisälly suuria riskejä. On ihmisryhmiä, jotka työllistyvät vain kuntiin, yhdistyksiin, järjestöihin ja 3.sektorille, koska ovat vajaatyökykyisiä tai heillä on erilaisia rajoitteita.

Yhdistykset, järjestöt ja 3. sektorin toimijat tekevät tärkeää työtä ja palvelevat sellaisia tarpeita, joita ei yhteiskunnassa kukaan muu palvele. Yhdistykset ja järjestöt toimivat pääosin silti vapaaehtois pohjaisesti, mutta palkkatukityöntekijät ovat arvokas lisä yhdistyksille ja järjestöille. Palkkatuettu henkilö saa työn ja merkityksellisyyttä elämäänsä, tulotasoaan jonkin verran paremmaksi ettei tarvitse hakea toimeentulotukea ja yhdistys tai järjestö saa työntekijän. Win-win tilanne. Vaihtoehtona jatkossa on, että yhdistys on ilman työvoimaa ja työntekijä on ilman työtä, koska hän ei rajoitteiden vuoksi työllisty kuitenkaan vapaille työmarkkinoille yrityksiin.

Palkkatuella kompensoidaan työnantajalle joko ammatillisen osaamisen puutteita taikka vammasta ja sairaudesta johtuvaa tuottavuuden alenemaa. Lisäksi palkkatuella tuetaan pitkään työttömänä olleiden ikääntyneiden työllistymistä.

Palkkatuella töitä tekevät on normaalissa työsuhteessa ja tekevät töitä, kuten muutkin, ja maksavat veronsa kuten muutkin, joten on epäoikeudenmukaista, että heille ei kertyisi työssäoloehtoa. Palkkatuetussa työssä ollut ihminen on todennäköisesti myös maksanut työnsä aikana kassajäsenyyden maksua, saadakseen tarvittaessa ansioturvaa ja on täysin kohtuutonta, että syyskuun jälkeen työttömäksi jääneet ja kassamaksuja maksaneet työntekijät eivät saakaan ansiopäivärahaa. Täten työssäoloehdon tulee kertyä. Jos se ei kerry, niin heikentynyt sosiaaliturva tulisi kompensoida nostamalla palkkatuetun palkkaa ja/tai kohdistamalla työnantajille kuten yhdistyksille ja järjestöille enemmän rahoitusta erityisesti vajaatyökykyisten ja terveydellisistä rajoitteista kärsivien ihmisten palkkaamiseen.

Hallitus ehdottaa: Poikkeuksena alentuneesti työkykyiset, joille työssäoloehtoa kertyisi ensimmäisen 10 työssäolokuukauden jälkeen (75 % kerryttävistä kuukausista). On epäloogista, että sama työ joko kerryttää tai kerrytää työssäoloehtoa. Olisi loogista, että työssäoloehto alkaisi kertyä heti, kun työtä aletaan tehdä, kuten muillakin työntekijöillä.

Jos myös luodaan jokin poikkeussääntö alentuneesti työkykyisille, toivomme, että alentuneesti työkykyisten ryhmä ei ole kapearajainen (esimerkiksi vain elinikäisesti vammautuneille tai kehitysvammaisille) tai diagnoosiin nojautuva tietty ryhmä, vaan että huomioon otetaan työnhakijan todellinen toimintakyky ja toiminnanrajoitteet olivatpa ne toiminnan rajoitteet sitten fyysisiä tai psyykkisiä, jos ne ovat työllistymisen esteenä.

Nyt ehdotetun lakimuutoksen myötä alentuneesti työkykyiset jäisivät pysyvästi ansiosidonnaisen ja peruspäivärahan ulkopuolelle työssäkäynnistä huolimatta, jos palkkatukityö on ainoa tapa millä he pystyvät työllistymään, niin kuin monen kohdalla on.

Työssäoloehdon täyttäminen ei tarkoita työntekijälle vain ansiosidonnaista työttömyysturvaa työttömyyden aikana, vaan työssäoloehdon täytyessä se tuo mahdollisuuden työllisyyttä edistävien palveluihin osallistumiseen kuten työkokeiluihin, kannustimena korotusosa Kelan työmarkkinatukeen tai ansiopäivärahaan. Työllistämistä edistävät palvelut ovat myös tärkeä väylä vajaakuntoiselle päästä käsiksi uuteen, ehkä juuri hänen vammalle tai sairaudelle sopivaan, urapolkuun. Työllistymistä edistävän palvelun ajalta työttömyysetuuteen voidaan maksaa korotusosaa enintään 200 päivältä, jonka jälkeen se on mahdollisuus nollata vain työllisysehdon uudelleen täytyessä.

On ihmisryhmiä, jotka eivät työllisty avoimille työmarkkinoille yrityksiin, vaikka haluaisivat ja heille on aika toivoton ja näköalaton ja kohtuuton tilanne, etteivät he millään tapaa voi kohottaa omaa taloudellista tilannettaan tai tulla enää koskaan oikeutetuksi kannustavaan korotusosaan työmarkkinatukeen työllistämistä edistävien palveluiden ajalta.

Olemme etujärjestönä saaneet palautetta lakimuutoksen aiheuttamista toivottomuuden tunteista. Ihmisellä pitäisi aina olla mahdollisuus kohentaa omalla aktiivisuudellaan omaa toimeentuloaan ja osallisuuttaan yhteiskunnassa terveydentilastaan riippumatta.

Palkkatukityö tuo usealle ihmisille mahdollisuuden saada elämäänsä merkityksellisyyttä, kohentaa oman arvon tunnetta ja kokea osallisuutta sekä yhdenvertaisuutta. Palkkatukityö antaa mahdollisuuden sellaiseen osallisuuteen, johon muuten ei olisi mahdollisuutta.

Työssäoloehdon täyttymisen palkkatukityöllä mahdottomaksi tekeminen polarisoi ja jakaa ihmisiä eriarvoiseen asemaan. Ajatuksena se on kestämaton ja syrjivä. Palkkatuki on nytkin harkinnan varainen eikä subjektiivinen oikeus, joten sitä käyttävät vain sitä aidosti tarvitsevat.

Ministeriöstä avustajatasolta esitettiin meille ajatus tai näkemys tai sanoisimme syy työttömyysturvan muutoksille, että palkkatuetut työntekijät tekevät töitä vain palkkatukijakson ajan ja käyttävät järjestelmää hyväkseen ja ”nauttivat ansioturvasta” palkkatukityöjakson jälkeen. Palkkatukityöstä maksettu palkka ei ole meidän tietämyksemme mukaan suuri vaan usein pieni,

joten ansiosidonnainen päiväraha ei voi ylittää kovin suureksi. On kovin syyllistävää ajatus, että juuri palkkatuetut työntekijät käyttäisivät järjestelmää tai ansiosidonnaistaturvaa hyväkseen "lorviakseen kotona", mutta muut työntekijät, jotka eivät ole palkkatuettuja työntekijöitä, eivät käyttäisi järjestelmää hyväksi ja olisivat oikeutettuja ansioperusteiseen turvaan jatkossakin. Emme allekirjoita tämän kaltaista ajatuksen kulkua, että harkinnan varaiseen palkkatukeen oikeutettu ihminen käyttäisi järjestelmää hyväkseen yhtään sen enempiä kuin kuka tahansa muu.

Muistamme edelleen, että palkkatuki on harkinnanvarainen ja syystä myönnetty. Usein ei ole kiinni työntekijästä, etteikö työntekijä haluaisi jatkaa työssä, vaan että palkkatuki on määräaikainen ja saadaksesen sitä uudelleen, pitää odottaa tilanteesta riippuen kuukausia tai vuosia, jotta oikeus palkkatukeen täyttyisi jälleen. Esimerkiksi yhdistykselle suunnattua 100% palkkatukea voidaan myöntää enimmillään 10 kuukaudeksi, jonka jälkeen työntekijän tulee olla noin kaksi vuotta työttömänä työnhakijana, ennenkuin 100% palkkatukea voidaan myöntää hänelle uudelleen. Kyse on rajoittavasta byrokratiasta, ei siitä, että työntekijä ei olisi halukas jatkamaan työssä tai siitä, että työntekijä käyttäisi järjestelmää hyväkseen. On tunnistettava se tosiasia, että on ihmisryhmiä, jotka tarvitsevat mahdollisesti pitkään palkkatukea työllistyäkseen tai pysyäksään työllistettynä. Yhdistyksillä, järjestöillä ja esimerkiksi pienyrityksillä ei todennäköisesti ole mahdollisuutta jatkaa työsuhdetta vajaatyökykyisen kanssa ilman palkkatukea.

Yhdistyksillä ja järjestöillä on paljon arvokasta työtä tarjolla, jolla olisi merkittävää vaikuttavuutta yhteiskunnassa monellakin mittarilla, mutta riittävän rahoituksen saaminen on haastavaa. Ehdotamme, että 100% palkkatukea voisi myös jatkaa terveysperustein/alentuneen työkyvyn perusteella pidempään kuin 10 kuukautta. 100% palkkatuella työtä pystyy tarjoamaan pienemmätkin yhdistykset ja työn pitäisi aina olla arvokkaampaa kuin työttömyys. Työ ylläpitää myös toimintakykyä ja elämänhallintaa, mikä voi olla jo merkittävä säästö muualta julkisista palveluista.

Palkkatuetulla työllä työssäoloehdon täyttymisen jatkossa mahdottomaksi tekeminen jättää pulaan paitsi palkkatukea työllistymiseen tarvitsevat työnhakijat, että mahdolliset työnantajat. Palkkatuen käyttäminen sen seurauksena todennäköisesti merkittävästi vähenee, ihmisiä jää toimeentuloksi, passivoituvat palkkatuetun työn sijaan ja joutuvat turvautumaan viimesijaisiin etuusmuotoihin kuten toimeentulotukeen. Hallitus kertoo, että toimenpiteillä halutaan lisätä työn kannustavuutta, mutta tällä palkkatukityöhön kohdistuvalla toimenpiteellä työn kannustavuus päinvastoin laskee.

Hallituksen tulisi tehdä kaikkensa syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja osallisuuden lisäämiseksi. Palkkatuki on yksi tärkeä väline siihen muiden työkalujen joukossa ja työllisyys ehdon täyttymisen kannustimena tulee ehdottomasti säilyttää, eikä pelkästään yhdenvertaisuuden nimissä vaan koska se ehkäisee yksilöiden syrjäytymistä ja sen aiheuttamia seurauksia sekä tukee välillisesti vapaaehtoisvoimin pääosin toimivia järjestöjä, yhdistyksiä ja heidän merkityksellistä työtään yhteiskuntamme ja sen hyvinvoinnin hyväksi.

Lausuttavaa työllistämiselvoitteen ja siihen liittyvän sääntelyn kumoamisesta?

-

Lausuttavaa työttömyysturvaseuraamuksia koskevasta ehdotuksesta?

-

Lausuttavaa ehdotuksesta, joka koskee luopumista eräistä työssäoloehdosta ja ansiopäivärahan määrä koskevista ikäsidonnoista poikkeuksista?

-

Lausuttavaa vaikutuksista kotitalouksiin?

Varsinkin yksinhuoltajaperheet ja yksinasuvat joutuvat leikkausten kohteeksi. Hajuste- ja kemikaaliyliherkillä ja sisäilmasta sairastuneilla soveltuvan asunnon löytyminen voi olla erittäin haasteellista, joskus jopa vuosia kestävä, eikä terveydentilaan tai herkkyyteen soveltuvaa asuntoa aina löydy sopien Kelan hyväksytyihin enimmäisasumiskustannuksiin. Koska toimeentulotuen asumiskustannusten huomioimista menoina muutetaan 1.4.2024 alkaen, ja useiden muiden sosiaaliturvaleikkauksien tullessa voimaan, yhdistyksemme on huolissaan asunnottomuuden lisääntymisestä. Hajuste- ja kemikaaliherkät tai sisäilmasairaat eivät ole tällä hetkellä oikeutettuja sosiaaliturvaan, kuntoutukseen tai vammaispalveluihin sairautensa tai vammansa perustella, vaikka he olisivat hyvin toimintarajoitteisia ja sairaita.

Jäseniltämme saamamme palautteen perustella, he ovat kovilla. He eivät saa rajoitteensa perusteella sairaspäivärahaa, eivätkä kuntoutusta, eivät vammaispalveluita, mutta roikkuvat työkyvyttöminä tai työpaikkakyvyttöminä TE-palveluissa työttöminä työnhakijoina, vaikka eivät sinne terveytensä ja toimintakykynsä johdosta kuuluisi. TE-palveluilla ei ole kuitenkaan tarjota tälle ryhmälle sopivia palveluita, joista olisi hyötyä tai esimerkiksi hajusteettomia tai sisäilmaltaan terveitä tai soveltua työpaikkoja, jossa he pärjäisivät ja voisivat työskennellä. 100% etätyötehtävien lisääminen auttaisi tätä ryhmää olettaen, että heillä on soveltuva koti, jossa he pystyvät asumaan ja työskentelemään. Koska nämä ihmiset ovat työvoimapolkujen piirissä työttöminä työnhakijoina, vaikka ovat sairaita ja toimintakyvyltään rajoitteisia, joutuvat hekin näiden työttömyysturva ja sosiaaliturva -leikkausten ja eräänlaisten rangaistuksien tai sanktioiden kohteeksi.

Järjestömme peräänkuuluttaa nykyisen hallituksen hallitusohjelmaan tehdyn kirjauksen perään edistää sisäilmasairaiden ja kroonisen väsymysoireyhtymäpotilaiden etuuksia ja asemaa. Tämä potilasryhmä jää asemansa vuoksi työttömyysturvan heikennysten hampaisiin, eikä tämä edistä heidän työllistymistään, etuuksiaan eikä heidän asemaansa, niin kuin hallitusohjelmassa luvataan niitä edistää.

Jäsenemme kertovat, ettei nykyinenkään työttömyysturva riitä elämiseen ja he joutuvat säästämään lääkärikäynneistä, lääkkeistä, ruuasta ja vaatteista.

Lausuttavaa esityksen taloudellisista vaikutuksista (ml. vaikutukset julkiseen talouteen, työllisyyteen ja kuntiin)?

Näkemyksemme mukaan hallituksen toimet eivät edistä työn kannustavuutta vaan päinvastoin heikentävät sitä. Työttömän ei kannata ottaa vastaan enää pätkätyötä, osa-aikatyötä, tuntityötä eikä palkkatukityötä näillä ehdoin tai se ei ole ainakaan kannustavaa.

Palkkatukityön kerryttämän työssäoloehdon poistaminen on signaali, ettei palkkatukea työllistymisen avuksi tarvitsevien ihmisten työpanosta arvosteta tai pidetä yhtä arvokkaana kuin muiden. Ei ole vaikea arvata, että tällainen voi johtaa mm. mielenterveysongelmiin.

Toimeentulotukeen joutuu turvautumaan yhä useampi ihminen ja sosiaalimenot kasvaa, koska syrjäytyminen lisääntyy ja toivottomuus kasvaa niissä ihmisissä, jotka ovat jo valmiiksi heikommassa asemassa ja heikommilla resursseilla varustettuja. Vajaatyökykyisen työllistymisen mahdollisuudet inhimilliseen ja yhdenvertaiseen työsuhteeseen heikkenee.

Ansiopäivärahan alentaminen laskee ihmisten ostovoimaa, vähentää palveluiden käyttöä, mikä vie työtä yrittäjiltä ja edelleen lisää työttömyyttä. Matalan ansiotason töissä ansiosidonnaisen työttömyysturvan leikkaus aiheuttaa köyhyyttä ja vaikuttaa etenkin pitkällä tähtäimellä ihmisten terveyteen ja hyvinvointiin, joka taas lisää painetta sosiaali- ja terveyspalveluihin sekä Kelan palveluihin ja viimesijaisten etuuksia käyttöön.

Pelkomme on, yhteiskuntamme on eriarvoistumisen ja tietynlaisen luokittautumisen tiellä, jossa tiettyjä ihmisryhmiä ajetaan marginalisaatioon. Toivottomuus lisääntyy ja rikollisuus muuttuu toivottomuuden tiellä kannattavaksi.

Asunnottomuuden lisääntyminen on aitona uhkana erityisesti etujärjestönä nostaen vaikeasti hajuste- ja kemikaaliyliherkkiä ja sisäilmasairaita asunnottomuusuhan alaisuuteen tulojen ja sosiaaliturvan heikentyessä. Asunnottomuus altistaa henkiselle ja fyysiselle väkivallalle, hyväksikäytölle, vakaville mielenterveydenhäiriöille ja elämänhallinnan menettämislle – niin eikä asunnottomuus tai kodittomuus ainakaan edistä työllisyyttä. Oma turvallinen koti on yksi työkyvyn perusta.

Lausuttavaa vaikutuksista toimeenpanijoihin (ml. vaikutukset työttömyysetuuden maksajiin ja julkisen työvoimapalvelun järjestäjään)?

Palveluiden tarve yhä kasvaa ja tarve niille on pikainen. Kuitenkaan kun on kyseessä vajaatyökykyiset, osatyökykyiset tai toimintarajoitteiset on vaikea keksiä palkkatuen tilalle yhtä hyvää korvaajaa tilalle työllistymisen tueksi. Palkkatukityön muuttaminen niin, ettei se kerrytä enää työssäoloehto, kaventaa ja vaikeuttaa varmasti TE-palveluiden valikoimaa löytää vaikeasti työllistettäville ihmisille työpaikkoja ja motivoida heitä työhön eriarvoiseen työntekijäasemaan, kun palkkatukityöllä et voi enää saavuttaa työssäoloehto tai ansioturva.

Lausuttavaa muista vaikutuksista (ml. vaikutukset yrityksiin ja muihin työnantajiin)?

Palkkatuetulla työllä työssäoloehdon täyttymisen jatkossa mahdottomaksi tekeminen jättää pulaan paitsi palkkatukea työllistymiseen tarvitsevat työnhakijat, että mahdolliset työnantajat. Palkkatuen käyttäminen sen seurauksena todennäköisesti merkittävästi vähenee.

On tunnustettava se tosiasia, että on vajaatyökuntoisia- ja työkykyisiä vaikeasti työllistyviä ihmisryhmiä, jotka tarvitsevat mahdollisesti pitkään palkkatukea työllistyäkseen tai pysyäksään työllistettynä. Pienemmillä yhdistyksillä, järjestöillä ja esimerkiksi pienyrityksillä ei todennäköisesti ole mahdollisuutta jatkaa työsuhdetta vajaatyökykyisen kanssa ilman palkkatukea.

Yhdistyksillä ja järjestöillä on paljon arvokasta työtä tarjolla, jolla olisi merkittävää vaikuttavuutta yhteiskunnassa monellakin mittarilla, mutta riittävän rahoituksen saaminen on haastavaa. Ehdotamme, että 100% palkkatukea voisi myös jatkaa terveystestein/alentuneen työkyvyn perusteella pidempään kuin 10 kuukautta. 100% palkkatuella työtä pystyy tarjoamaan pienemmätkin yhdistykset ja työn pitäisi aina olla arvokkaampaa kuin työttömyys. Työ ylläpitää myös toimintakykyä ja elämänhallintaa, mikä voi olla jo merkittävä säästö muualta julkisista palveluista.

Lausuttavaa siitä miten muutosten vaikutuksia voitaisiin seurata ja arvioida jälkikäteen?

-

Lausuttavaa voimaantulosta ja siirtymäsäännöksestä?

Hallitus kertoo, että esitys on luonteeltaan kiireellinen ja siinä esitettyjä muutoksia on tarkoitus soveltaa 2.9.24 alkaen.

Mielestämme tällaisia muutoksia ei ole tarvetta tehdä kiireellä. Muutokset ovat isoja, ja eri yksilöiden sekä toimijoiden mahdollisuudet päästä kärryille koko muutoksista tai niihin valmistautumisesta jää täysin kohtuuttoman lyhyen siirtymäaikaan.

Palkkatuetun työn työssäoloehdon osalta esitys ei ole kannatettava, eikä sen käsittelyn tule mielestämme edetä.

Pyydämme huomioimaan, että palkkatuetussa työssä ollut ihminen on todennäköisesti myös maksanut työnsä aikana kassajäsenyyden maksua, saadakseen tarvittaessa ansioturvaa ja on täysin kohtuutonta, että lakimuutoksen jälkeen työttömäksi jääneet ja kassamaksuja maksaneet työntekijät eivät saakaan ansiopäivärahaa. Lakimuutoksen siirtymä tulisi olla niin, että kaikki ennen lakimuutosta palkkatukityösuhteensa aloittaneet ovat oikeutettuja ansiosidonnaiseen nykyisellä 6kk työssäoloehdolla, vaikka työsuhde päättyi 2.9.24 jälkeen.

Palkkatukityön muita myönteisiä vaikutuksia kuten sosiaalisia vaikutuksia ja muita monipuolisia hyötyjä tulisi tutkia ja tarkastella tarkemmin. Pyydämme huomioimaan, että vaikka palkkatuettujen ryhmä voi määrällisesti olla pieni, sen vaikutukset voivat olla myönteisiä ja moninaisia ja hyvinkin laajoja eri osa-alueilla. Kaavaillun muutoksen merkityksiä yksilöihinkään ei voi vähätellä sillä perusteella, että on ”yksittäisiä tapauksia, jotka joutuvat nyt vähän kärsimään”.

Mikäli laki kuitenkin etenisi, on sen voimaantulo loogisinta ajoittaa samaan aikatauluun ja ajankohtaan kuin TE-palvelujen uudistus siirtymässä kuntien vastuulle, eli vuoden 2025 alussa.

Muuta lausuttavaa esityksestä?

Toteamme, että lausuntopyyntöön annettu vastaus aika on ollut liian lyhyt. Oikeuskansleri Tuomas Pöysti on todennut myös saman omassa lausunnossaan. Lausuntopyyntö sijoittui joulupyhien ja vuodenvaihteen aikaan ja on aiheuttanut aikataulullisia haasteita tutustua lakimuutos esityksiin ja mahdollisuuteen reagoida niihin sillä huolellisuudella mitä perus- ja ihmisoikeuksien turvaamisen toteutuminen vaatisi.

Pääministeri Orpon hallitusohjelman osion 4.3 Työhön kannustava sosiaaliturva mukaan hallitus uudistaa sosiaaliturvaa siten, että järjestelmä ja yksinkertaisempi ja työhön kannustavampi. Mielestämme muutokset työttömyysturvaan eivät lisää työn kannustavuutta, koska ne kohdistuvat etenkin palkkatuen kohdalla lähtökohtaisesti jo muuten vaikeasti työllistyviin ja vajaakuntoisiin työnhakijoihin, joiden työllistymisen ongelmana ei ole kannustinloukut tai innottomuus hakea töitä, vaan heitä ei uskalleta työllistää nykyisten lakien aiheuttaessa työnantajalle voimakkaita ja negatiivisia seuraamuksia, jos työntekijä esimerkiksi joutuu jäämään sairauslomalle tai joutuu työkyvyttömäksi.

Esityksessä todetaan, että matalampi työttömyysetuus parantaisi työnhaun kannustimia. Tästä ei ole mielestämme näyttöä olemassa. Ja toteamme, että matalampi etuus ei saa etenkään alentuneesti työkykyisiä, sairaita tai toimintarajoitteisia ihmisiä työllistymään. Terveysyistä työttömänä oleviin tulisi kiinnittää erityistä huomiota ja tukea heidän toimintakykyään, elämänhallintaa ja mahdollisuuksia työllistyä ja pysyä työllistettynä tai vaihtoehtoisesti järjestää heille asianmukainen kuntoutus tai eläke asianmukaisen sosiaaliturvan kanssa. Rangaistukset ja etuuksien leikkaaminen ei ole toimiva keino tämän ryhmän työllistämiseen, eivätkä rangaistukset saisi koskea heitä. On myös tärkeää ettei muodostu ns. ”orjatyömarkkinoita”.

Palkkatukityö on arvokas ja inhimillinen osallisuutta lisäävä työllistymisen ja aktivoinnin tukimuoto vaikeasti työllistyville, vaikkei se koskaan johtaisi työllistymiseen avoimille työmarkkinoille tai ns. ei-julkisrahoitteisiin työtehtäviin tai yrityksiin.

Kohdennettu kysymys TE-toimistoille ja työllisyyden edistämisen kuntakokeilussa mukana oleville kunnille: Mikä on tilastotietoihin tai arvioon perustuva käsityksenne muutoksen taloudellisista ja muista vaikutuksista, jos palkkatuettu työ kerryttäisi kokonaisuudessaan työssäolovelvoitetta ja koulutusta vailla oleville nuorille asetettua seuraamusta?

-

Lappalainen Reetta
Suomen Hajuste- ja Kemikaaliyherkät ry.